

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

www.philosophical-research.org

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΠΙΕΡΡΗΣ

Περίοδος 2018-2019

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΛΒ' ΚΥΚΛΟΣ

Συνάντηση 2η

Πέμπτη, 22 Νοεμβρίου

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Κύκλος Γ'

Συνάντηση 2η

Παρασκευή, 23 Νοεμβρίου

I

Είναι, Χρόνος και Κάλλος *Το «Τέλος» της Ιστορίας*

Μέρος I

Περί Πρώτων Αρχών

Στην δεύτερη συνάντησή μας του νέου Κύκλου θα αρχίσουμε την συζήτηση για τους κοσμικούς σταθεροποιητές της χρονικής ταραχής στην ανθρώπινη ύπαρξη. Μίλησα για την Τεταραγμένη ύπαρξη. Την λύτρωση θα την βρεί στο Είναι. Η αλήθεια σώζει

Σε αυτό το Α' Μέρος της φετινής περιόδου θα αναλύσω κατά διαδοχή πέντε διαστάσεις κοσμικής τάξης και τους πέντε Νόμους που τις θεμελιώνουν και συνέχουν. Και αυτό ως προετοιμασία για το διπλό έργο που μας απασχολεί: να καταλάβουμε την ιστορία ως Οδό διαφυγής από τον Λαβύρινθο του Χρόνου. Γιατί ο άνθρωπος στην αυθεντική του ύπαρξη βιώνει την κλήση για αιωνιότητα.

I saw eternity the other night

Like a great ring of pure and endless light,

*All calm as it was bright;
 And round beneath it, time in hours, days, years,
 Driven by the spheres,
 Like a vast shadow moved, in which the world
 And all her train were hurled.*

Henry Vaughan, *The World*

Αυτήν λοιπόν την Πέμπτη θα μιλήσω γύρο και πάνω στον θεματικό άξονα:

***Δυισμός, Συζυγία και ο Νόμος της Περιοδικότητας
 (Κοσμική Τάξη Ι)***

Η ομιλία θα γίνει την Πέμπτη 22 Νοεμβρίου, 8.30 το βράδυ, στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάλου Λόγου και Τέχνης (2^{ος} όροφος, Πλατεία Γεωργίου Α').

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

II

ΑΠΟΛΛΩΝ ΚΕΚΑΛΥΜΜΕΝΟΣ

Η Μακρά Αγωνία της Ελληνιστικής Εποχής

Η παρακμή της Σπάρτης και το Φθινόπωρο του Κλασσικού Ελληνισμού (4^{ος} – 1^{ος} αιώνας π. Χ.)

Όπως στο κοσμικό γίγνεσθαι ψάχνουμε για την σταθερή ουσία πίσω από τις παροδικές μεταβολές, και όπως στην ταραχή της ανθρώπινης ύπαρξης μέσα στον λαβύρινθο του χρόνου ψάχνουμε για τον αυθεντικό εαυτό μας που θα μας λυτρώσει στην αιωνιότητα, έτσι και στην ιστορία αναζητούμε το νόημα που τροchioδρομεί τα συμβάντα και το τέλος που εξηγεί τα γεγονότα, το άνυσμα που ερμηνεύει τις εξελίξεις. **Αλλά ουσία του «Κόσμου», και αλήθεια της ταυτότητάς μας μέσα στην αλλοτρίωση, και δημιουργικό νόημα στον ανθρώπινο ποταμό του χρόνου, είναι η Μορφή – να το μέγα μάθημα ες αεί του κλασσικού Ελληνισμού.**

Αναζητούμε Μορφή στην ιστορία, και στο Α' Μέρος του φετινού μας Κύκλου ερευνούμε για Υπερμορφές οργανικών ολοκληρώσεων του ιστορικού χρόνου σε μεγαλοπεριόδους.

Μια πρώτη τέτοια υπερμορφή θα αναλύσω στην δεύτερη συνάντησή μας αυτήν την Παρασκευή.

Θεματικός τίτλος της ομιλίας μου είναι:

***Η Μορφή της Ιστορίας
Από την Κατάρρευση του Συστήματος Ισχύος
της Μεταλλικής Εποχής
μέχρι την Ίδρυση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας
(~1200 – 27 π.Χ.)***

Σε σχέση με την αξονική σημασία του Δωρικού «Κόσμου» της Σπάρτης στην ιστορία, συνέθεσα την μελέτη που ακολουθεί, πάνω σε μια ωρισμένη πτυχή του αυτού Σπαρτιατικού Θαύματος. Αποτελεί ένα αναλυτικό παράρτημα των όσων διαπραγματεύθηκα στην προηγούμενη συνάντησή μας, και ταυτόχρονα χρειάζεται στο στήσιμο του άξονα περί τον οποίο διαρθρώνεται η μορφή της ιστορίας που θα συζητήσουμε αυτήν την Παρασκευή.

Η συνάντηση μας και ομιλία μου θα πραγματοποιηθεί την Παρασκευή 23 Νοεμβρίου, 8.30 το βράδυ, στην φιλόξενη Αίθουσα του Εμπορικού Συλλόγου Σπάρτης, Γκορτσολόγλου 97.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

Φαινόμενα του Σπαρτιατικού Θαύματος

ΚΟΡΟΙ, ΙΠΠΑΓΡΕΤΑΙ, ΑΓΑΘΟΕΡΓΟΙ

Από το Κάλλος στο Αγαθό

Το Σπαρτιατικό θαύμα συνίσταται στην πραγμάτωση των μύχιων πόθων της ανθρώπινης ψυχής. Ο άνθρωπος έγινε θεός. Η Ιδέα έγινε πραγματικότητα. Η σάρξ έγινε πνεύμα. Άνθρωπος, Ιδέα, Σαρξ όχι μετουσιωνόμενοι αλλά βρίσκοντας τον αληθινό εαυτό τους, το Κάλλος της ύπαρξης ως από-κάλυψης του Απόλυτου Είναι. Έτσι η Σπάρτη έκανε πραγματικότητα το ιδεώδες του Καλουκαγαθού, του όμορφου και ωφέλιμου. Μια πτυχή αυτού του θαύματος φανερώνει η ακολουθούσα ανάλυση.

Στο ενεπίγραφο θραυσμένο ανάγλυφο που βρέθηκε βορειοανατολικά της Μαγούλας και βρίσκεται στο Βερολίνο, παρίσταται Σπαρτιάτης παις με κατενώπιον ανορθωμένο όφι. Λείπει το κάτω ήμισυ του αναγλύφου. Το άνω άκρο του γκριζοκυανού μαρμάρου περιβάλλει την παράσταση, καμπυλούμενο και κατερχόμενο με κλίση $\sim 45^\circ$ δεξιά ώστε να περιλάβει το προς τα έξω άνω κουλούριασμα του φιδιού.

[C. Blümel, *Die archaisch Griechischen Skulpturen der Staatlichen Museen zu Berlin*, No. 17, Abb. 45]

Το έργο είναι Λακωνικό, συνηθισμένης τέχνης (π.χ. το μάτι δεν εικονίζεται σε προφίλ), ΥστεροΑρχαϊκής εποχής, προς τα τέλη του 6ου αιώνα π.Χ., πάντως στο δεύτερο ήμισυ του. Ο σωματότυπος του νεαρού καθαρά και χαρακτηριστικά Σπαρτιατικός: στεγνό, εξαιρετικά μυώδες κορμί (οι πλάγιοι κοιλιακοί δείχνονται εντονώτατα διακεκριμένοι σαν τις πτυχώσεις της χλαμύδας όπως πέφτει διπλωμένη στην πλάτη του αγοριού, δημιουργώντας και αισθητική αντίστιξη), στέρνο ισχυρό με στήθη διογκωμένα από γυμναστική υπεράσκηση, δυνατοί ώμοι και βραχίονες, πήχεις κωπώδεις, γλουτοί εσφαιρωμένοι και λίαν προβεβλημένοι. Λακωνικά επίσης τα χαρακτηριστικά της κεφαλής: πρόσωπο σοβαρό, αγέλαστο, μύτη ισχυρή (έχει βλάβες στα ρουθούνια), αδρή γωνία προφίλ από μέτωπο εις άκρα ρίνα και εκείθεν στο ενεργητικό πηγούνι, οφθαλμός μέγας, περίγραμμα οβάλ, κόμμωση αθλητική της εποχής χωρίς κοτσίδες και καταρράκτη μαλλιών στους ώμους και την πλάτη, αλλά άγαν επεξεργασμένη σε δυο σειρές βοστρύχων πάνω από το μέτωπο.

Ο Langlotz προσομοιάζει την κεφαλή προς Σπαρτιατικό ορειχάλκινο κούρο σε ιδιωτική συλλογή. Και ο σωματότυπος όντως κατά το Σπαρτιατικό ιδεώδες.

[K. Schefold, *Meisterwerke griechischer Kunst*, pp. 33-4, Abb. IV 176 p. 177. Cf. επίσης το ορειχάλκινο αγαλματίδιο κούρου από την Ολυμπία, Λακωνικό ή, ίσως, Κορινθιακό υπό Σπαρτιατική έμπνευση, E. Buschor, *Frühgriechische Jünglinge*, Abb. 101-2; E. Langlotz, *op.cit.*, Tafel 35a; M. Comstock + C. Vermeule, *Greek, Etruscan and Roman Bronzes in the Museum of Fine Arts, Boston*, No. 27 – ακόμη και η επιδεικτική του πόζα είναι Σπαρτιατική. Για ένα μικρότερο σε ηλικία αγορίστικο κορίτσι ίδιας

μορφολογίας και σωματοδομής Σπαρτιατικής τέχνης, v. το αγαλματίδιο στη Βιέννη, E. Langlotz, *op.cit.*, Taf. 44b και 45b].

Ο παις του αναγλύφου φέρει στο αριστερό του χέρι (φαίνεται ίχνος του, κάτω περί το μέσον, εκεί που έχει σπάσει και λείπει το μάρμαρο) δόρυ υπό κλίση με το πίσω μέρος του πάνω. Η αιχμή έβλεπε κάτω. Στο δεξί προβεβλημένο χέρι κρατάει στρογγυλό αντικείμενο με οδοντωτή σειρά στο κάτω μέρος του – ένα ρόδι πιθανότατα. Είναι σαν να το προτείνει προς τον ανορθωμένο όφι, ο οποίος ίσως (είναι εκεί το περιβάλλον φθαρμένο) έχει κάτι στο στόμα του. Η σύζευξη του νεαρού με το ιστάμενο φίδι, το ρόδι και η προς τα κάτω φορά του δόρατος, σημαίνουν ότι το αγόρι είναι νεκρό. Το ρόδι είναι σύμβολο του Άδη (και του γάμου ως θανάτου) όπως στον μύθο της Περσεφόνης-Κόρης. Όφεις ανορθωμένος, ροιά και φορά προς τα κάτω είναι χθόνια σύμβολα. Πρόκειται για ταφικό αναθηματικό ανάγλυφο.

Επιγραφή γραμμένη κατακόρυφα στην αριστερή ορθή πλευρά του ανάγλυφου και φερόμενη εκ δεξιών προς αριστερά λέει κατά το σωζόμενο μέρος της συμπληρωμένο:

[ΤΟΙ] ΚΟΡΟΙ ΘΙΟΚΛΕ ΝΑΜ (ή Ν) [...ΑΝΕΘΕΚΑΝ...]

([Οι] Κούροι τον Θιοκλή του Ναμ[ερτίδα ανέθεσαν...]).

Μπορούμε να φαντασθούμε συμπλήρωση του ελλείποντος τμήματος της επιγραφής στο χαμένο κάτω μέρος του αναγλύφου ΤΟΙΝ ΔΙΟΣΚΟΡΟΙΝ ή ΤΟΙ ΑΜΥΚΛΑΙΟΙ ή ΤΟΙ ΑΠΕΛΛΩΝΙ. Θιοκλής αντί Θεοκλής, κατά το Λακωνικό σιός και σιόρ ο θεός. Ναμέρτης είναι όνομα Λακεδαιμόνιο (Πλουτάρχεια, *Λακωνικά Αποφθέγματα*, 230 Α-Β), Ναμερτίδας καταγράφεται Κορίνθιος, Σχόλια εις Πίνδαρο, Ολυμπιονίκαι, XIII, 58b-c.

[IG V 1 No. 457; SGDI III, 2, 1, R. Meister, *Die Inschriften von Lakonien, Tarent, Herakleia (am Siris) und Messenien*, No. 4400; E.S. Roberts, *An Introduction to*

Greek Epigraphy, Part I, The Archaic inscriptions and the Greek Alphabet, No. 245; cf. Blümel, *op.cit.*, p. 25].

Ο Θιοκλής ετελεύτησε σε μάχη. Και οι Κούροι ανέθεσαν το ανάγλυφο με την εικόνα του. Παρόμοιο και λίγο μεταγενέστερο, από τις αρχές του 5ου αιώνα, είναι το ανάγλυφο στο Μουσείο της Σπάρτης από την περιοχή της Αρεόπολης, όπου νεαρός Σπαρτιάτης οπλίτης που φέρει την ασπίδα και μοιάζει έτοιμος να την αποθέσει δίπλα στην παρακείμενη επί του εδάφους μεγάλη περικεφαλαία του, ευρίσκεται απέναντι από τεράστιο όφι ορθό κατενώπιόν του (Cf. e.g. D. Hibler, "The Hero-Reliefs of Lakonia: Changes in Form and Function", Fig. 6 [στο O. Palagia + W. Coulson, *Sculpture from Arcadia and Laconia*, pp. 199-204]).

Στο υστεροαρχαϊκό ενεπίγραφο ανάγλυφο βλέπουμε την εφαρμογή του Λυκούργειου κανόνα που δεν επέτρεπε τη μνημειακή αναφορά του ονόματος του νεκρού επί του σήματος ει μη μόνον προκειμένου για άνδρες πεπτωκότες σε πόλεμο ή (άνδρες και) γυναίκες εν ιερωσύνη, ίσως ειδική ιερότητα:

ἐπιγράψαι δὲ τοῦνομα θάψαντας οὐκ ἔξῃν τοῦ νεκροῦ, πλὴν ἀνδρὸς ἐν πολέμῳ καὶ <ἀνδρὸς καὶ> γυναικὸς τῶν ἱερῶν ἀποθανόντων. Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 27, 3.

[Προσθέτω το <ἀνδρὸς καὶ> για το νόημα: εξέπεσε λόγω του προηγούμενου «καί». Ταφική επιγραφή αναφέρει άνδρα ιερέα: [ὁ δεῖνα] *ἱερεὺς* (IGV, 1 No. 711; Αλλά αυτό δυνατόν να αναφέρεται στον ιερωμένο της σταφυλοδρομίας των Καρνείων). Για γυναίκα *ἱέρεια* ν. *Σαλίσκα ἱερὰ χαῖρε* (IG V, 1 No. 1129). - Η χειρογραφική παράδοση στο χωρίο του Πλουτάρχου έχει εδώ «τῶν ἱερῶν». Η γραφή «τῶν ἱερῶς» μιας γραμμής της (L- και *contaminatio* στην S), ενδέχεται να περικλείει μνήμη του «τῶν ἱερωσαμένων», που ίσως τότε να αποτελεί την αρχική γραφή. Αλλά «ἱερός» και «ἱερὰ» απαντούν σε επιγραφές της Λακωνίας (π.χ. στις

Γερώνθρες, SGD1 Meister No. 4554a; cf. IG V 1 No 1129) και της Μεσσηνίας συχνά, cf. SGDI Meister No. 4668. (Σε ειδική χρήση του όρου, σημαίνει και λειτουργούς των Μυστηρίων της Ανδανίας). Και σε πολλαπλή επιτάφια επιγραφή ενός γένους IG 1127 από τις Γερώνθρες (μεταξύ άλλων *Ἀγία χαῖρε ἰα[ρά]*, [*Καλλι*]σθένης *ἱερὸς χαῖρε*). Cf. IG 1129 (εκεί). Cf. IG. 1236 (Ταίναρο); IG 1283 (Πύρριχος); 1338 (Γερηνία). –

Η μεταβολή του Πλουτάρχειου κειμένου σε «[τῶν] λεχοῦς» είναι μια ατυχής ιδέα του Latte υιοθετημένη από τον Ziegler στην BT. Ο Βερναρδάκης χωρίς ανησυχία τηρεί το προφανές «τῶν ἱερῶν» στην προηγούμενη έκδοση BT. – Ο Latte αλλάζει σε «λεχοῦς» (ὅτι γυναῖκες που πέθαναν στη λοχεία μπορούσαν να αναγράφονται με το ὄνομά τους στο ταφικό τους σήμα) επικαλούμενος επιγραφές με γυναικεῖο ὄνομα και τον ὄρο «Λεχοι», τον οποίο εκλαμβάνει ως κλητική ουσιαστικού Λεχοῖ ή Λεχώι. Αλλά κανονικά, και στους καλούς χρόνους, πρόκειται για δοτική Λεχωῖ ή Λεχοῖ του «Λεχώ».

Στην περίπτωση επιγραφῆς στο Παρόρι, *Λεχοῖ* (Λεχοῖ ή Λεχωῖ) ἔχουμε να κάνουμε με ἀνάθημα στην Λεχώ ~ Εἰλειθύια (cf. S. Wide, *Lakonische Kulte*, p. 201; SGDI Meister, *op.cit.*, No. 4401; IG V1 No. 713 με λάθος ἐρμηνεία. Και ἔτσι ὁμοίως στη Σπαρτιατική επιγραφή Ἀγιππία *Λεχοῖ* (Meister No. 4462; IG 714).

Πρόβλημα δημιουργείται με επιγραφές του τύπου Ὀνα[σία] *λεχοι χαῖρε* (Γύθειο), IG V1 No. 1128). (Cf. E. Schwyzer, *Dialectorum Graecarum Exempla Epigraphica Potiora*, No. 3). Από τις Ἰππόλες της Μάνης η επιγραφή IG V1 No 1277 πολλαπλασιάζει και επιτείνει το πρόβλημα. Αποτελεῖ σύνολο πολλαπλῶν μνηιῶν, που η επαναλαμβανόμενη ἀναφορὰ «χαῖρε» τις πιστοποιεῖ ὡς ταφικές. Εἶναι ὁμως γραμμένες σε διαφορετικούς χρόνους, με διαφορετικά γράμματα, και υστερότατες. Δεν μπορεῖ να βγει ἀσφαλές νόημα για το προκείμενο θέμα. Μεταξύ τῶν «χαῖρε» που συνοδεύουν ἀνδρικά ὀνόματα, ὑπάρχει και το «Φίλαριν χαῖρε». Επίσης δυο

επιγραφές με Λεχοῖ, - Περίλα Λεχοι και Λαβίπ[π]α Λεχο[ι]. Τέλος δε και η Φίλαρις μάλλον πάλι ή άλλη του ίδιου οικογενειακού γένους με το ίδιο όνομα: Φίλαριν (sic) Λεχοι χαῖρε. **Πιθανότατα υστερότατοι ανοήμονες πήραν την έκφραση που συναντούσαν «ή δεῖνα Λεχοῖ», την θεώρησαν ως μέρος ονόματος και προσήψαν το επικήδειο «Χαῖρε».** –

Στην πολλαπλή επιγραφή IG V1 No 1128 από τις Γερόνθρες, έχουμε την κατάληξη μιας φράσης ...[χαίρ]ετε ακολουθούμενη από: [Φ]ιλοκλῆς τ[ῶ]ι π[α]τρὶ καὶ τᾷ ματρὶ. Σε άλλη γραμμή με διαφορετικά γράμματα αφενός κολοβή επιγραφή ...χαῖρε, αφετέρου Ὀνασ[ία] Λεχοῖ χαῖρε. Το Ονασίας είναι ανδρικό όνομα. Ο Meister εκλαμβάνει τα δυο ονόματα (το Λεχώ ως γυναικείο όνομα, παράβαλε Λέχης και Λέχαιο) αναφερόμενα στον πατέρα και μητέρα του Φιλοκλή, για τους οποίους έκανε το ανάθημα το υπονοούμενο από την επιγραφή. Το «χαῖρε» είναι τότε τυπική έκφραση κατά το νόημα αντί του χαίρετε. Πάντως ενδέχεται και το «λεχόν» στους υστερώτατους χρόνους να νοηθεί με όνομα γυναικείο και χαῖρε, εννοώντας λεχώ ως λεχώ, λεχώνα, σαν το «Δαμοῦ χαῖρε καλή» (IG 1187, Γύθειο). **Οπωσδήποτε, ολίγη και έμμεση σχέση έχει η επίλυση τοιούτων προβλημάτων εποχών παρακμής, παρανόησης και μεταβολών προς τα ζητήματα της αυθεντικής ώρας της ύπαρξης].**

Η πρώτη διάταξη του Λυκούργειου κανόνα για την αναγραφή των ονομάτων των νεκρών, θεωρούνταν η σημαντικότερη και ως τέτοια αναφέρεται μόνη στην επανάληψη της πληροφορίας κατά τα Πλουτάρχεια Λακώνεια Αποφθέγματα (*Institute Laconica*, 18).

Σειρά επιτάφια επιγραφών τεκμηριώνουν το γεγονός υπό την απλή μορφή του. Αἴνετος ἐν πολέμοι (IG 701 = SGDI 4420), Χαίρη[ι]ππος ἐν πολ[έμοι] (IG 702 = SGDI 4421), Αἰνηθίας ἐν πολέμῳ (IG 703 = SGDI 4422 – επιγραφή μεταβατική προς την υιοθέτηση του Ιωνικού αλφαβήτου, το ω χωριστό γράμμα με ταυτόχρονη χρήση του h ως δασείας, αρχή λοιπόν 4ου

αιώνα π.Χ.). Cf. Π 704-710; 918 (από τα Γεωργιτσάνικα Καλύβια); 921 (Κράββατα); 1124 (Γερόνθρες). *Εὐάλκες ἐν πολέμοι ἐν Μαντινέαι* (418 π.Χ.); 1125 (εκεί); 1320 (Θαλάμαι). Αξιομνημόνευτη η επιγραφή Ολυμπιονίκου θανόντος στην μάχη: *Εὐρυάδης ὀλυμπιονίκης ἐμ πολέμοι* (SGDI 4435; cf. 4436; 4437).

Οι Κόροι (= Κούροι, οι Κουρήτες του Πρωθήβη Ἀνακτα) αποτελούσαν επίλεκτο τμήμα της χρυσῆς Σπαρτιατικῆς νεολαίας. Ως τεχνικός ὅρος χρησιμοποιείται στο σωζόμενο απόσπασμα από το αποδιδόμενο στον Αρχύτα σύγγραμμα «Περὶ νόμου και δικαιοσύνης», όπου αναπτύσσεται και η θεωρία περὶ ἀρίστου μεικτοῦ πολιτεύματος.

Δεῖ δὲ τὸν νόμον τὸν κάρρονα καὶ τὰν πόλιν ἐκ πασῶν σύνθετον εἶμεν τὰν ἀλλῶν πολιτειῶν καὶ ἔχεν τι δαμοκρατίας, ἔχεν τι ὀλιγαρχίας, ἔχεν τι βασιλείας καὶ ἀριστοκρατίας, ὥσπερ καὶ ἐν Λακεδαίμονι· τοὶ μὲν γὰρ βασιλέες τᾶς μοναρχίας, τοὶ δὲ γέροντες τᾶς ἀριστοκρατίας, τοὶ δὲ ἔφοροι τᾶς ὀλιγαρχίας, ἱππαγρέται δὲ καὶ κόροι τᾶς δημοκρατίας. δεῖ τοίνυν τὸν νόμον μὴ μόνον ἀγαθὸν καὶ καλὸν ἤμεν, ἀλλὰ καὶ ἀντιπεπονθέναι τοῖς αὐτῶ μέρεσσιν· οὗτος γὰρ ἰσχυρὸς καὶ βέβαιος· τὸ δ' ἀντιπεπονθέναι λέγω αὐτῶ καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι τὰν αὐτὰν ἀρχάν, ὥσπερ καὶ ἐν τᾷ εὐνομοτάτῃ Λακεδαίμονι. τοῖς μὲν γὰρ βασιλεῦσιν τοὶ ἔφοροι ἀντικάθηνται, τούτοις δ' οἱ γέροντες, μέσοι δ' οἱ κόροι καὶ ἱππαγρέται· ἐφ' ὃ γὰρ ἂν ρέψωντι τοὶ πλεονεκτίοντες τῶν ἀρχόντων, οὗτοι τοῖς ἄλλοις ὑποτίθενται.

H. Tesleff (ed.), *The Pythagorean Texts of the Hellenistic Period*, Αρχύτας, *De Leg.*, Fr. 4, p. 34.

Η διατύπωση κατέρχεται στους Ελληνιστικούς χρόνους, και γλωσσολογικά ακόμη αποτελεί μίμηση αρχαϊσμού και διαλεκτικότητας, ενέχει δε αστάθεια (το να άρχεις και άρχεσαι την αυτήν αρχήν ανήκει στη δημοκρατική πολιτεία υπό την Αθηναϊκή έννοια, δεν αντιστοιχεί δε στην ακολουθούσα περιγραφή της Λακεδαιμόνιας πολιτείας όπου η ισορροπία μεταξύ των αρχών (checks and balances) εξασφαλίζει το άριστο πολίτευμα). Αλλά η ιδέα της αρμονίας εφαρμοζόμενη στην κοινωνία είναι όντως Πυθαγόρεια της κλασσικής περιόδου και ο παραδειγματισμός της Σπάρτης εκ μέρους του Αρχύτα καταγόμενου από τον Τάραντα, αποικία της Σπάρτης, είναι αναμενόμενος.

Πρόβλημα, αλλά μόνο εκ πρώτης όψεως, μοιάζει να παρουσιάζει το γεγονός ότι το κείμενο φαίνεται να υποκαθιστά τους Κόρους στην Απέλλα των Ομοίων, την οποία δεν αναφέρει καν. Αυτό ταιριάζει περισσότερο με την κατάσταση της Σπάρτης από το δεύτερο μισό του 4ου αιώνα και κυρίως τον 3ο, οπότε η ολιγανδρία έκανε τους Ομοίους εξαιρετικά λίγους, με το δυναμικότερο στοιχείο τους να είναι οι νεανίσκοι. (700 το πολύ Σπαρτιάτες στο δεύτερο μισό του 3ου αιώνα π.Χ., όταν διεξήχθη η ανανεωτική προσπάθεια των νεανίσκων βασιλέων, και ίσως 100 που κατείχαν έγγειο περιουσία, Πλούταρχος, *Άγρις*, 5).

Κατά τον Ευστάθιο, ιππείς στη Σπάρτη είναι οι νεαροί από του τέλους της εφηβείας μέχρι την ηλικία γάμου, δηλαδή από 20-30 ετών:

βρέφος τὸ ἄρτι γεγονός. παιδίον τὸ τρεφόμενον ὑπὸ τηθῆς. παιδάριον τὸ περιπατοῦν καὶ ἤδη λέξεως ἀντιλαμβανόμενον. παιδίσκος ὁ τῆς ἐχομένης ἡλικίας. παῖς ὁ δι' ἐγκυκλίων ἤδη μαθημάτων δυνάμενος ἵεναι. τὴν δὲ ἐξῆς ἡλικίαν πάλλακα καὶ βούπαιδα καὶ ἀντίπαιδα καὶ μελλέφηβον καλοῦσι. τοὺς δὲ μετ' αὐτοὺς ἐφήβους... μεθ' οὓς φασὶ τὸ μειράκιον. εἴτα μεῖραξ καὶ νεανίσκος καὶ νεανίας ὁ αὐτός. Λάκωνες δὲ τούτους ἰππεῖς ἐκάλουν καὶ τοὺς προεστῶτας αὐτῶν ἵππαγρέτας. ἔχεται δὲ τῶν τοιούτων ἱππέων ἡλικία ἡ τοῦ ἐν καιρῷ νυμφίου...

(Ευστάθιος, Σχόλια εις Ιλιάδα Θ 518, p. 727-16-25 ed. Romana).

Αλλά οι Ελληνιστικές λογιότητες ελέγχονται σύμφωνα με την αρχαϊκή και κλασσική πραγματικότητα. Οι Κόροι (Κούροι, Κουρήτες) με ειδική έννοια ήσαν επίλεκτο σώμα των νεαρωδών του Απόλλωνα, ανδρωδών παίδων μέχρι σφριγηλών νεανίσκων – κατά την επιφάνεια του θεού στον Ομηρικό Ύμνο (vv. 449-50):

άνερι εἰδόμενος αἰζήῳ τε κρατερῳ τε,
πρωθήβη

Ησύχιος s. v. *Ἰππαγρέτας*: ἀρχὴ ἐπὶ τῶν ἐπιλέκτων ὀπλιτῶν.

Στην εποχή του Ξενοφώντα οι Ιππαγρέται ήσαν τρεις, ορίζονταν από τους Εφόρους μεταξύ των ακμαζόντων ιδιαιτέρως εφήβων και μειράκων, αυτοί δε επέλεγαν έκαστος 100 συνομηλίκους τους.

αἰροῦνται τοίνυν αὐτῶν (sc. τῶν ἡβώντων) οἱ ἔφοροι ἐκ τῶν ἀκμαζόντων τρεῖς ἄνδρας· οὗτοι δὲ ἰππαγρέται καλοῦνται. τούτων δ' ἕκαστος ἄνδρας ἑκατὸν καταλέγει, διασαφηνίζων ὅτου ἔνεκα τοὺς μὲν προτιμᾷ, τοὺς δὲ ἀποδοκιμάζει. οἱ οὖν μὴ τυγχάνοντες τῶν καλῶν πολεμοῦσι τοῖς τε ἀποστείλασιν αὐτοὺς καὶ τοῖς αἰρεθεῖσιν ἀνθ' αὐτῶν καὶ παραφυλάττουσιν ἀλλήλοις, ἐάν τι παρὰ τὰ καλὰ νομιζόμενοι ραδιουργῶσι. καὶ αὕτη δὴ γίγνεται ἡ θεοφιλεστάτη τε καὶ πολιτικωτάτη ἔρις κλπ.

Ξενοφώντια *Λακεδαιμονίων πολιτεία*, IV 4-5.

Οι αποκριθέντες και μη επιλεγέντες νεανίσκοι ερίζουν προς τους Ιππαγρέτες και τους δοκιμασθέντες ιππείς για να αποδείξουν ότι είναι καλύτεροι και κακώς δεν επελέγησαν. Και η θεία αυτή αντιζηλία και έρις κάνει όλους να ευρίσκονται εις άριστη κατάσταση, να γυμνάζονται δραστήρια και σκληρά, φθάνει δε μέχρι συχνών συμπλοκών. Όλα κατά το Δωρικό πνεύμα των αγέρωχων ορδών του Απόλλωνα.

Φώτιος, *Λεξικόν*, s.v. *ἰππαγρέται*: τρεῖς οὗτοι ἐγένοντο ἄρχοντες ἐν Σπάρτῃ. Ταυτόσημα ο Τίμαιος, *Λέξεις Πλατωνικά*, s.v. *Ὀνομάζοντο* καὶ

Παιδαγρέται ἐπὶ τὸ κυριολεκτικώτερον. Ησύχιος s.v. παιδαγρέται (cod. παιλαγρέται: correxit Ruhnken): ἀρχή τις ἐπὶ ἵππέων. Ἰππαγρέται και Παιδαγρέται, οἱ ἀγρεύοντες, αἰροῦντες (συλλαμβάνοντες, καταλαμβάνοντες και ἐπιλέγοντες) λοιπὸν τοὺς καλοὺς και εὐρωστούς παῖδες, τα ἀτίθασα ἄτια, τους “ἵππεῖς” και συγκαταλέγοντες αὐτοὺς στὴν ἐπίλεκτη ὁμάδα τῶν 300 (3 x 100).

Στο εγχείρημα του Κινάδωνα αναφέρεται ο πρεσβύτατος των Ιππαγρετών ως ελέγχων την ειδική αποστολή των νεαρών “ἵππέων” οπλιτών (Ξενοφών, *Ελληνικά*, III, 3, 9). Οι Ἐφοροι στέλνουν και μόραν ἵππέων ανεξάρτητα ἀπὸ τους “ἵππεῖς” με τον Κινάδωνα για να σιγουρευθοῦν: ἤδη το 399 ὑπάρχει και κανονικό ἱππικό στην Σπάρτη. Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος κατὰ πολλά υπέσκαψε τον Δωρικό “κόσμο” της αυθεντικής Δωρικής πόλης εισάγοντας εἰς αὐτὴν την μέριμνα του χρόνου για πλούτο και ηγεμονία.

[Στα γεγονότα της Πύλου κατὰ το πρώτο μέρος του Πελοποννησιακού Πολέμου Ιππαγρέτης εἶχε το πρόσταγμα, ἀποθανόντος δε του πρώτου (Επιτάδης) εἶχε ὀρισθεῖ δεῦτερος με ἀντικαταστάτη τον Στύφωνα αν συνέβαινε κάτι στον κανονικό (Θουκυδίδης IV, 38, 1). Αλλά ἐδῶ το Ιππαγρέτης ἐνδέχεται να εἶναι το κύριο ὄνομα του δεῦτερου κατὰ διαδοχὴν ἀρχοντος των εν Σφακτηρία Λακεδαιμονίων].

Οι 300 ἵππεῖς νεανίσκοι συνόδευσαν τιμητικά τον Θεμιστοκλή ἀναχωροῦντα μέχρι των συνόρων της Λακωνικῆς κατὰ την ἐπίσκεψή του στη Σπάρτη μετὰ τη ναυμαχία της Σαλαμίνας, ὅπου ἐτιμήθη διαφερόντως: ...προέπεμψαν ἀπιόντα τριακόσιοι Σπαρτιητέων λογάδες, οὗτοι οἱ περ ἵππεες καλέονται, μέχρι οὖρων τῶν Τεγεητικῶν (Ηρόδοτος VIII, 124, 3).

Το Σύνταγμα αὐτό των 300 ἵππέων εἶναι οι περί τον βασιλέα ἀρχιστράτηγο στη μάχη: ...τῷ δὲ ἄλλῳ στρατοπέδῳ, καὶ μάλιστα τῷ μέσῳ,

ἤπερ ὁ βασιλεὺς ἦν Ἄγις καὶ περὶ αὐτὸν οἱ τριακόσιοι <οἱ> ἵππῃς καλούμενοι... (Θουκυδίδης, V, 72, 4 – στη μάχη της Μαντινείας του Πελοποννησιακού Πολέμου, όπου οι ιππεῖς αυτοὶ ανδραγάθησαν: καὶ μάλιστα ἂν τοῦ στρατεύματος ἐταλαιπώρησαν, εἰ μὴ οἱ ἵππῃς, παρόντες αὐτοῖς ὠφέλιμοι ἦσαν, 72, 1).

[Ἡ ὑπαρξη του συστήματος των 300 επιλέκτων «ιππέων» εἶχε τόση σημασία στην Σπαρτιατική στρατηγική και τακτική αντίληψη του πολέμου ὥστε η συγκρότησή του γίνεται και σε περιπτώσεις έκτακτες. Το συναντούμε ὑπὸ πλήρη δράση ἀπὸ τους Σπαρτιάτες στις περιπέτειες των Ελλήνων στρατιωτῶν κατὰ την ατυχή ἀνάμειξη στα βασιλικά πράγματα της Περσικῆς αυτοκρατορίας (Ξενοφών, Κύρου Ἀνάβασις, III, 4, 43)].

Ὅταν οἱ Σπαρτιάτες ἐπιέζοντο ἰδιαίτερα ψυχολογικά βαρύντατα μετὰ το ὑπαρξιακό πλήγμα της Πύλου, με την συνδυασθεῖσα κατοχή ἀπὸ τους Αθηναίους των Κυθήρων και την ἀπειλή συστηματικῶν ἐπιδρομῶν κατὰ της Λακωνικῆς, ...πανταχόθεν σφᾶς περιεστῶτος πολέμου ταχέος καὶ ἀπροφυλάκτου, ὥστε **παρὰ τὸ εἰωθὸς ἵππεας τετρακοσίους κατεστήσαντο καὶ τοξότας...** Θουκυδίδης IV, 55, 1-2. Εἰς δὲ δὲν πρόκειται για τους «καλούμενους ιππεῖς» ἀλλὰ για πραγματικό ἱππικό σῶμα ταχείας δράσεως πρὸς προφύλαξη της Λακωνικῆς γῆς, σε συνδυασμὸ με σῶμα ελαφροῦ οπλισμοῦ, τοξότες. **«Παρὰ τὸ εἰωθός»:** ἡ Σπάρτη ἐπέμενε βαθειά κατὰ τον 5ο αἰῶνα στην ἀρχική ἰδεολογία του βαρέος οπλισμένου πολεμιστῆ, του οπλίτη, του ἀξονα της ἀκμῆς της ὑπαρξης, και στη φάλαγγα των ὁμοίων κινόνων, των κούρων της τελειότητος.

Αὐτὸ που ἦταν ἀσυνήθιστο ἀκόμη και στην πρώτη φάση του Πελοποννησιακού πολέμου, ἦταν σῶνῃθες κατὰ τις ἡγεμονικῆς Σπαρτιατικῆς πολεμικῆς ἐπιχειρήσεις λίγες δεκαετίες ἀργότερα. Το πραγματικό ἱππικό παίζει συστηματικό ρόλο κατὰ τη διέλευση του Ἀγησιλάου δια της Θεσσαλίας το 394 π.Χ. (Ξενοφών, Ἑλληνικά, IV, 3, 4-9).

Οι νικηφόροι ιππείς αυτοί ήσαν δημιούργημα του Αγησιλάου για το οποίο επαίρετο: ...μάλα ἡδόμενος τῷ ἔργῳ, ὅτι τοὺς μέγιστον φρονούντας ἐπὶ ἵππικῇ (sc. τοὺς Θεσσαλούς) ἐνενικήκει σὺν ᾧ αὐτὸς συνέλεξεν ἵππικῶ, *ibid.* §9. Με την καθιέρωση τακτικού ιππικού επινοήθηκε και καινούριος όρος για τους αρχηγούς διοικητές του: είναι ο Ιππαρμοστής, Ξενοφών, *Ελληνικά*, IV, 4, 10 (393 π.Χ.); 5, 12 (392 π.Χ.). **Η λέξη παράγεται από τη Σπαρτιατική ιδέα του Δωρικού Κόσμου και της Αρμονίας ως συνεκτικού ιστού κάθε συστήματος: αρχηγός και διοικητής είναι ο αρμοστής, όπως οι περίφημοι Αρμοσταί που απέστελλον οι Λακεδαιμόνιοι για να συναρμόσουν τα πράγματα στις πόλεις μετά την ταραχή του Πελοποννησιακού Πολέμου. Ιππαρμοστές λοιπόν για τους Σπαρτιάτες ήσαν ό,τι οι Ίππαρχοι για τους λοιπούς Έλληνες.**

[Πιθανώς σε αυτό αναφέρεται μια γλώσσα του Ησύχιου s.v. ἵπφαρμος· ἀρχή τις. Το δεύτερο π του ιππαρμοστής δασύνεται εἰς φ, λόγω της δασείας του ακολουθούντος αρμόζω: ιπθαρμοστής -> ιπφαρμοστής ή ἵπφαρμος. Όταν όμως ο Ησύχιος έχει s.v. ἵππαρχος· ὁ τῶν νέων ἐπιμελητής παρὰ Λάκῳσιν, εννοούμε τον Ιππαγρέτη υπό την κοινή Ελληνική ονομασία του ιππάρχου].

Οι Σπαρτιάτες Ιππείς ήσαν λοιπόν επίλεκτη ομάδα νεαρών στην ακμή της ώρας τους, στον ανθό του κάλλους και της ρώμης των, και επομένως εξ αυτού υπερήφανοι στην τελειότητα του Είναι τους και συνεπώς γενναίοι, στην αιχμή της ανδρότητάς τους, άρα ανδρείοι. Αυτή είναι η Δωρική λογική, ο «Κόσμος» του είναι, η τάξη της ύπαρξης.

Ο αριθμός των 300 καθώς και οι τρεις Ιππαγρέται, που επέλεγαν (άγρευαν και κατελάμβαναν, κατακυριεύαν και επέλεγαν, αιρούσαν) 100 εύρωστους και όμορφους νεανίσκους ο καθένας, αυτούς που είχαν μορφολογική τελειότητα και λειτουργική ετοιμότητα, μάλλον

υποδηλώνει τη φυλετική συγκρότηση του σώματος, κατά τις τρεις Δωρικές φυλές, Υλλείς, Δυμάνες, Πάμφιλοι. Οι Σπαρτιάτες οπλίτες εμάχοντο χωριστά κατά φυλές:

κοίλης ἀσπίσι φραξάμ[ενοι,
χωρίς Πάμφυλοί τε καὶ Υλλέες ἡδ[ὲ Δυμᾶνες,
ἀνδροφόνους μελίας χερσὶν ἀν[ασχόμενοι.

Τυρταίος, *Ελεγείες*, Fr. 10A 15-7 Gentili-Prato

Ο διορισμός των Ιππαγρετών από τους Εφόρους αναφέρεται στην εποχή αφότου οι Έφοροι κατέστησαν μείζων και κυρία αρχή στη Σπάρτη, δηλαδή μετά το 556 π.Χ. (Εφορεία Χίλωνος). Πριν θα ήσαν αυτόνομη αρχή, παράλληλη προς τους Εφόρους και τους Βιδιαίους, εγκρινόμενοι κατά τα Λυκούργεια δόγματα από την Απέλλα των Ομοίων μετά από εισήγηση της Γερουσίας με τους Βασιλείς. Η διανομή λειτουργικής ευθύνης ταιριάζει με αυτήν την υπόθεση, αρμοδιότητα πολιτική των Εφόρων, παιδευτική των Βιδιαίων, στρατιωτική των Ιππαγρετών. Μετά την άνοδο της Εφορείας στη βασική ελεγκτική υπευθυνότητα όλης της πολιτείας, οι Έφοροι ανέλαβαν και την επιτροπεία των στρατιωτικών, όπως και της γενικής εποπτείας της νεότητας. Για το δεύτερο έχουμε τη ρητή μαρτυρία του Αγαθαρχίδη:

παρὰ δὲ Λακεδαιμονίοις... οὐ τῆς τυχοῦσης ἀδοξίας νομίζεσθαι, εἴ τις [ἦν] ἢ τὸ σχῆμα ἀνανδρότερον ἔχων ἢ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος προπετῶς ἐφαίνετο, γυμνῶν κατὰ δέκα ἡμέρας παρισταμένων τοῖς Ἐφόροις τῶν νέων. καθεώρων δ' οἱ Ἐφοροι καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ τὰ περὶ τὴν ἔνδυσιν καὶ τὴν στρωμνὴν τῶν νέων.

Αγαθαρχίδης FrGrH 86F 10 Jacoby; cf. F11

Cf. Αιλιανός, *Ποικίλη Ιστορία*, XIV, 7:

Λακεδαιμόνιος οὗτος ὁ νόμος, ὁ δὲ νόμος ἐκεῖνα λέγει. μηδένα τῶν Λακεδαιμονίων ἀνανδρότερον ὁρᾶσθαι τὴν χρόαν ἢ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος ἔχειν ὑπὲρ τὰ γυμνάσια. ἐδόκει γὰρ τὸ μὲν ἀργίαν ὁμολογεῖν, τὸ δὲ οὐχ

ὁμολογεῖν ἄνδρα. προσεγγέγραπτο δὲ τῷ νόμῳ καὶ διὰ δέκα ἡμερῶν πάντως τοῖς ἐφόροις τοὺς ἐφήβους παρίστασθαι γυμνοὺς δημοσίᾳ. καὶ εἰ μὲν ἦσαν εὐπαγεῖς καὶ ἐρρωμένοι καὶ ἐκ τῶν γυμνασίων οἰονεὶ διαγλυφέντες καὶ διατορευθέντες, ἐπηνοῦντο. εἰ δὲ τι χαῦνον ἐν αὐτοῖς τῶν μελῶν ἢ ὑγρότερον, ὑποιδούσης καὶ ἐπαναφυομένης διὰ τὴν ραθυμίαν πιμελῆς, ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ἐπαίοντο καὶ ἐδίκαιοῦντο. –

Ἡ ἴδια εποπτεία ἴσχυε καὶ για μεγαλύτερους. Ακολουθεῖ το παράδειγμα του Ναυκλείδη (επὶ Λυσάνδρου), τον οποίον,

ὑπερσαρκοῦντα τῷ σώματι καὶ ὑπέρπαχυν διὰ τρυφὴν γενόμενον ἐκ τῆς ἐκκλησίας <πάν>των θεωμένων κατήγαγον καὶ ἠπέιλησιν αὐτῷ φυγῆς προστίμησιν, ἐὰν μὴ τὸν βίον ὃν ἐβίου τότε ὑπαίτιον ὄντα καὶ Ἰωνικὸν μᾶλλον ἢ Λακωνικὸν τοῦ λοιποῦ μεθαρμόσῃται· φέρειν γὰρ αὐτοῦ τὸ εἶδος καὶ τὴν τοῦ σώματος διάθεσιν αἰσχύνῃ καὶ τῇ Λακεδαίμονι καὶ τοῖς νόμοις.

Οἱ Σπαρτιάτες Ἱππεῖς δεν ἦσαν ἱππεῖς. Φαίνεται εἶχαν ὅμως, ὡς ἐπίλεκτοι νέοι, κάποια ἐξουσία ἢ μᾶλλον ευθύνη στα στρατιωτικά καὶ νεανικά θέματα, ὅπως αναλογικά ἡ Γερουσία εἶχε στα πάντα τῆς πολιτείας. Συγκρίνοντας το Κρητικὸ καὶ το Σπαρτιατικὸ σύστημα, ὁ Ἐφορος (διαφωνοῦντος τοῦ Πολυβίου) ἐπέμενε σε ὁμοιότητες, προκρίνοντας πάντως το Σπαρτιατικὸ ὡς τὴν τελειότητα τοῦ Κρητικοῦ. (Ἐφορος FrGrH 70F148 p. 85.32-7, ἀπὸ τοῦ Πολύβιο. Ἐν συνόψει, ἡ γνώμη τοῦ Ἐφορου εἶναι: λέγεσθαι δ' ὑπὸ τινων, ὡς Λακωνικὰ εἶη τὰ πολλὰ τῶν νομιζομένων Κρητικῶν· τὸ δ' ἀληθές, εὐρῆσθαι μὲν ὑπ' ἐκείνων, ἠκριβωκέναι δὲ τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς δὲ Κρήτας ὀλιγωρῆσαι... κλπ. Ἐφορος FrGrH 70F149 p. 86.25 sqq. Ἀνέφερε δὲ τα θεμελιώδη τοῦ Σπαρτιατικοῦ τρόπου καὶ “Κόσμου” στον Λυκούργο). Ομιλεῖ για «τὴν τῶν γερόντων ἀρχὴν καὶ τὴν τῶν ἱππέων» ὡς παράδειγμα ὁμοιότητος στὶς δυο πολιτείες, με τὴ διαφορὰ: πλὴν ὅτι τοὺς ἐν Κρήτῃ ἱππέας καὶ ἵππους

κεκτῆσθαι συμβέβηκεν' ...τοῖς δὲ [sc. ἐν Σπάρτῃ] μὴ ἵπποτροφεῖν (Έφορος FrGrH 70F149 p. 87.19-22 Jacoby, στον Στράβωνα X 482).

Αλλά «ιππείς» με ειδική, συγκεκριμένη έννοια εσήμαινε κοινώς στην εκτός Σπάρτης Ελλάδα μια κοινωνική, οικονομική, πολιτική τάξη – αυτούς που είχαν status, τα μέσα και τον ρόλο στην πολιτεία ώστε να μπορούν και να θέλουν να εκτρέφουν ἵππους. Η ισότητα των κλήρων στο Λυκούργειο σύστημα έκανε όλους τους Σπαρτιάτες «ομοίους» και ως προς αυτήν την τριπλή διάσταση. Δανείστηκαν λοιπόν τον κοινό Ελληνικό όρο για να σημάνουν διάκριση με τη Δωρική έννοια. Άλλωστε ο ἵππος είναι το κατ' εξοχήν ζώο που αισθάνεται την ομορφιά και την καλή του κατάσταση και γαυριά επ' αυτή. Κατά τον ἵππο και ο Σπαρτιάτης ιππεύς.

Ιππείς ήσαν οι επίλεκτοι της νεότητας όπως οι Γέροντες ήσαν οι αριστεύοντες των ηλικιωμένων. Η αριστεία στη σωματική και νοερή τελειότητα θεμελίωνε τη Δωρική Αρχή της Ομοιότητας. Περνώντας από την ίδια αγωγή έντονης γυμναστικής και αγωνιστικής σωμασκίας όλοι οι νέοι ήσαν όμοιοι στο σώμα και συνεπώς στην ψυχή. Την ιδεώδη σωματοδομή τους περιγράφει ο Αιλιανός στο προαναφερθέν χωρίο, αισθητοποιούν δε η Λακωνική πλαστική και εικονογραφία. Ως και η αντίστοιχη βιολογική, διατροφική και ιατρική θεωρία συνέκλινε στο αυτό θαυμαστό αποτέλεσμα. Σκληρή γυμναστική και σχετική ολιγοσιτία ανέπτυσσε ικανότητες εύρεσης πόρου στον λαβυρινθο του χρόνου αλλά και:

πάρεργον δέ φασι τήν τῶν σωμάτων αὔξησιν. φέρεται γάρ εἰς μῆκος, ὅταν τὸ πνεῦμα μὴ πολλήν σχῇ διατριβήν καὶ ἀσχολίαν, ὑπὸ πλήθους τροφῆς εἰς βάθος καὶ πλάτος πιεζόμενον, ἀλλ' ἄνω βαδίζῃ διὰ κουφότητα, τοῦ σώματος ἐκλύτως καὶ ραδίως ἐπιδιδόντος. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ καλοὺς δοκεῖ ποιεῖν· αἱ γὰρ ἰσχναὶ καὶ διάκενοι μᾶλλον ἕξεις ἐπακούουσι πρὸς τὴν διάρθρωσιν, αἱ δ' ὀγκώδεις καὶ πολύτροφοι διὰ βάρος ἀντιβαίνουσιν... κ.λπ.

(Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 17, 7-8; cf. *Laconica Instituta*, 13).

Το **ίνδαλμα του Απόλλωνα, ο Σπαρτιάτης Κούρος**: ανωφερές, μυώδες, στεγνό από λίπος, μεγαλόσχημο σώμα, με πλατείς ώμους και τις εξέχουσες μυϊκές μάζες ευσχήμως διογκωμένες περί στέρνα, γλουτούς, μηρούς, κοιλιακούς και ιλιακό λόφο. Η επιφάνεια του Απόλλωνα στον Ομηρικό Ύμνο εις αυτόν.

Η ομοιότητα της τελειότητας θεμελίωσε οντολογικά και υπαρξιακά την οπλιτική φάλαγγα όπως και τον περίστυλο Δωρικό ναό. Τρόποι μάχης και αρχιτεκτονική συμ-μορφώνονται κατά το νέο ιδεώδες. Αυτός είναι ο λόγος απουσίας ιππικού και πελταστών από τον Σπαρτιατικό τρόπο μάχης. Η Σπάρτη επέβαλε και στον πόλεμο το αυθεντικό Δωρικό πνεύμα. Τίποτα αποδεκτό που να δηλώνει τη δυνατότητα επικράτησης της «πονηρίας» (δια των απατηλών ενεργειών των ελαφρώς οπλισμένων) ή της εξωτερικής ως προς τον νέο «μηχανής» (του ίππου) επί του τελείου ανδριάντα της Απολλώνιας θεότητας.

Ἐτερος [sc. Σπαρτιάτης] τοξευθεὶς καὶ ἐκλείπων τὸν βίον, οὐχὶ τοῦτο ἔφησεν αὐτῷ μέλειν, ὅτι ἀποθανεῖται, ἀλλ' ὅτι ὑπὸ γύννιδος τοξότου καὶ μηδὲν πράξας. Πλουτάρχεια *Λακωνικά Αποφθέγματα*, 46, 234E). Ακόμη και τα ξίφη των οπλιτών ήσαν βραχέα: πρὸς δὲ τὸν ἐπιζητοῦντα διὰ τί ἐγχειριδίῳ βραχέσι κατὰ πόλεμον χρῶνται Λακεδαιμόνιοι, «διότι» εἶπε [sc. Ἀνταλκίδας], «πλησίον τοῖς πολεμίῳις μαχόμεθα». Πλουτάρχεια *Λακωνικά Αποφθέγματα*, 217E.

Φυσικά υπήρχαν άλογα και άρματα και ίππευαν οι Σπαρτιάτες νεανίσκοι στο κυνήγι και στις επιδείξεις στην εποχή της θαυμαστής ακμής. Αρκούν προς τεκμηρίωση τα μνημεία εικονογραφίας από την αρχαϊκή εποχή. Παραδειγματικά παραπέμπω στο R. Förtsch, *Kunstverwendung und Kunstlegitimation im archaischen und frühklassischen Sparta*, Abb. 33-38; τη μορφολογική ιδέα της μάχης ως σύνθεσης κάλλους, ειδικότερα σε ορχηστική σύλληψη v. Abb. 81-82; επίσης Abb.

93; Abb. 96; συνδυασμός μάχης και παρέλασης Abb. 104; στον θαυμαστό κρατήρα του Vix, Abb. 262; Abb. 267; και επί πάσι ο περιλάμπρος Σπαρτιάτης ιππέας, ο νεαρώδης του θαυμαστού και ερατού κάλλους, Abb. 130, 131. Cf. για το ίδιο τελευταίο θέμα M. Pipili, *Laconian Iconography of the Sixth Century B.C.*, Fig. 108-109. Το ορειχάλκινο Σπαρτιατικό ειδώλιο στην Αθήνα αγοριού-ιππέα είναι αποκαλυπτικό – μοιάζει με τον Θιοκλή του αναγλύφου των Κόρων (M. Herfort-Koch, *Archaische Bronzeplastik Lakoniens*, Tafel 16.6).

Ιδιαίτερη αίσθηση του ίππου αποδεικνύουν τα Λακωνικά ειδώλια Tafel 22.2-3 (το δεύτερο στη Σπάρτη). Cf. C.M. Stible, *Das andere Sparta*, Abb. 74-75. Για παρέλαση και μορφολογική μάχη οπλιτών με παριστάμενους άοπλους παίδες ιππείς Abb. 93-94. Ανάγλυφοι κρατήρες με σχετικές παραστάσεις Abb. 76. Ο κατάκοσμος με προσαρτημένα ειδώλια λαιμός ορειχάλκινης υδρίας από την Treia, Abb. 68. Παράσταση του Σπαρτιάτη Ιππέα εν επιδείξει κάλλους, Abb. 143. Για τον Λακωνικό κρατήρα του Vix, v. αναλυτικά και πλήρως εικονογραφημένα R. Jaffroy, *Le Trésor de Vix*.

Σωματική τελειότητα, ψυχική ισορροπία και αρετές, νοερή ταύτιση με την πραγματικότητα, ατομική ολοκλήρωση και κοινωνική λειτουργικότητα συναρτώντο στη Σπάρτη κατά ένα αξεδιάλυτο ολοκλήρωμα αρμονίας που θέωνε την έγχρονη ύπαρξη του ανθρώπου στην αιωνιότητα.

Και τέλος. Η αυτή αγωγή άγει εις τελειότητα σώματος τον άνθρωπο κατά τον ανθό της νεότητας και εις σοφία νου κατά την ωρίμανση του καρπού του εν πνεύματι.

Οι 300 περνούσαν υπό κρίση κάθε χρόνο από τους νέους ετήσιους Ιππαγρέτες, μερικοί έφευγαν κατά τη δοκιμασία για να κάνουν χώρο προς ανανέωση κυριολεκτική και μεταφορική. Από τους εξερχόμενους πέντε ανήρχοντο στην ομάδα των **Αγαθοεργών**: τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων

Σπαρτιητέων... οί δὲ ἀγαθοεργοί εἰσι τῶν ἀστῶν, ἐξιόντες ἐκ τῶν ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστων· τοῖς δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν ἱππέων, Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένοις μὴ ἐλινύειν ἄλλους ἄλλη (Ηρόδοτος I, 67, 5). Τον Ηρόδοτο επαναλαμβάνει ο Ησύχιος και ο γλωσσογράφος στο I. Bekkeri *Anecdota Graeca*, I, 209 s.v. Τίμαιος Σοφιστής, *Λέξεις Πλατωνικαί*, s.v. *Ἀγαθοεργοί· αἵρετοὶ κατ' ἀνδραγαθίαν*. Η Σούδα συμπληρώνει «ἐκ τῶν ἱππέων ὑπ' Ἐφόρων». Ὅπως ὀρίζαν τους Ἰππαγρέτες ἔτσι και τους Ἀγαθοεργούς οἱ Ἐφοροι μετὰ την αναρρίχησή τους στην κεντρική ἀρχή της πολιτείας.

Ο αριθμός 5 παραπέμπει στις Σπαρτιατικές ωβές, τα τοπικά διαμερίσματα ἢ κώμες που συναποτελούσαν τη Σπάρτη, ὅπως ο 3 στις τρεις βασικές φυλετικές διακρίσεις. Ἐτσι ἔχουμε 3 ἱππαγρέτες, 5 εφόρους κλπ. Ὄντως εν τη πράξει το *“φυλὰς φυλάξαντα καὶ ὠβὰς ὠβάξαντα”* της Μεγάλης Ρήτρας.

Οι Ἀγαθοεργοί ἀναλάμβαναν πρεσβευτικά καθήκοντα στο ἐξωτερικό (Ηρόδοτος *supra*), ἀπέδιδαν δε ἐπίσης δικαιοσύνη στο ἐσωτερικό. *Lexicon Sangermanense* s.v. *ἀγαθοεργοί· ...ἔστι δὲ καὶ ἀρχή τις ἐν Λακεδαίμονι οἱ Ἀγαθοεργοί. ἄρχουσι δὲ [τῶν ἔξω] καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τῶν ἔξω τῆς πόλεως παρανομησάντων ὥς φησι Δίδυμος ἐν τῇ τροπικῇ λέξει*.

Κατὰ το Ρητορικό Λεξικό s.v. *στατῶν· ἄρχοντές εἰσιν παραπλησίαν ἔχοντες τῶν ἀγαθοεργῶν ἀρχήν*, και τον Ησύχιο s.v. *Στατοί· ἀρχή τις*, πρέπει να υποθέσουμε μια ἀκόμη λειτουργία ἐπιλεγμένων και ἀριστευόντων πολιτῶν της Σπάρτης για την Απολλώνια ευνομία του συστήματος, την συνοχή του Δωρικού Κόσμου της πολιτείας. Αυτὴν την φυσική ευστάθεια ἀγωνίζεται να δομήσει εἰς σύστημα γενικῆς ἐφαρμογῆς ο Πλάτων στην πολιτική του σκέψη της ωριμότητας και της γεροντίας του, στην Πολιτεία και στους Νόμους. Στατοὶ οἱ ιστάμενοι ἄξονες και ιστάντες το σύστημα της πόλης. Ἄλλη ρυθμιστική και ἐλεγκτική ἀρχή ἀπὸ τις πολλές και συμπληρωματικές της Σπάρτης.

Από τον καλό στον αγαθό μια και η αυτή οδός η άγουσα εκ
χρόνου εις αιωνιότητα.